

6. Леушина И.В. Совершенствование иноязычной подготовки будущих специалистов технического профиля в условиях многоуровневой системы высшего профессионального образования. Автореф. дис. к. пед. н. – Нижний Новгород, 2003. – 24 с.

УДК 316.356.2

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Королюк Н.П., аспірант

Волинський державний університет

У статті розглянуто основні форми соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства.

Ключові слова: соціальна робота, насильство, надання допомоги, сім'я, інформування, метод первинного інтерв'ю.

Koroliuk N.P. NASILIE В СЕМЬЕ КАК СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА И ПУТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ / Волинский государственный университет, Украина.

В статье рассмотрены основные формы социальной работы с женщинами, которые стали жертвами насилия.

Ключевые слова: социальная работа, насилие, оказание помощи, семья, информирование, метод первичного интервью.

Koroliuk N.P. THE VIOLENCE IN A FAMILY AS THE SOCIAL PROBLEM AND THE WAU OF ITS SOLVING / Volynsk State University, Ukraine.

The main forms of social work by women, who became the sacrifices of a violence in the families, are described in this article.

Key words: the social work, a violence, to give help, family, furnish information, the initial interview.

Соціальний розвиток у ХХІ ст. супроводжується в більшості країн світу нагромадженням гострих проблем життєдіяльності людей і пошуками шляхів і можливостей їх розв'язання. Спроби реформувати українське суспільство, що в цей історичний період здійснюються непослідовно, спричиняють не виправдано різкий злам соціальних відносин.

Це призводить до ускладнення умов людського буття в усіх сферах суспільства, загострення проблем існування та гідного самоутвердження особистості. Сьогодні в Україні ми спостерігаємо вельми неприємні тенденції. Це зменшення чисельності населення, збільшення кількості розлучень, а отже і проблемних сімей, сиріт, відбувається старіння населення, зuboжіння, а тому поширюється жебрацтво, через неякісне медичне обслуговування зростає кількість неповноцінних дітей, інвалідів, широко розповсюджені захворювання на венеричні хвороби, у тому числі на СНІД, що, зазвичай, трапляється під час суспільних негараздів, зростає захворюваність на наркоманію і токсикоманію, зростає злочинність. За таких умов потрібно як теоретично, концептуально осмислити нові суспільні реалії, так і ініціювати технологічні, методичні розробки для адекватної соціальної політики.

Ефективним механізмом реалізації соціальної політики зарекомендувала себе соціальна робота. Цей прийнятий в усьому світі вислів виражає гуманне ставлення однієї людини до іншої. Наприкінці ХІХ ст. так почали називати професію, що своїм головним змістом має полегшення невадлого пристосування індивіда (соціальної групи) до суспільства [1].

Соціальна робота виникла ще в біблійні часи як благодійність, релігійний обов'язок віруючого, як система гуманітарних послуг нужденним. Однак лише в минулому столітті ця робота визнана у всьому світі як професія, що потребує спеціальної підготовки. Соціальна робота відрізняється від благочинності, меценатства та подібних видів діяльності своєю орієнтацією не лише на допомогу людині в розв'язанні повсякденних проблем, але й на навчання її, при необхідності, подолати труднощі, розвиток у неї уміння і навичок самоорганізації.

Світовий досвід засвідчує ефективність цієї допомоги, яка надається не розрізненими одинаками, а могутніми професійними об'єднаннями різних типів, що підтримуються державою і громадськістю. На Заході поступово формувалася думка про те, що допомога людям, які вибилися з життєвої колії або через об'єктивні причини не можуть увійти в неї (інваліди, престарілі, одинокі, безробітні, бідні та інші соціальні аутсайтери), – це показник культури і цивілізованості суспільства.

Соціальна робота невідривна від суспільства і спрямована на всі його проблемні прошарки. Тому необхідність у соціальній роботі існуватиме доки існує суспільство, навіть за найвищого його розквіту, не кажучи вже за суспільство в кризовій ситуації.

Соціальна робота є складним процесом, що вимагає міцних знань соціології, психології, педагогіки, медицини, правознавства, економіки, теорії управління та інших галузей, її ефективність значною мірою залежить від самого соціального працівника, його вмінь, досвіду, особистих якостей.

Мета роботи спрямована на визначення особливостей соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства.

Український уряд зробив значний крок уперед на шляху вдосконалення та розвитку нових механізмів надання соціальних послуг з прийняттям нового закону „Про соціальні послуги”. Цей закон визначив основні організаційні та юридичні аспекти надання соціальних послуг окремим особам та родинам, які цього потребують.

З прийняттям Закону України „Про соціальні послуги” розпочалось реформування системи надання соціальних послуг. Поступово, хоча й повільно, відбуваються зміни в роботі установ та закладів системи соціального захисту населення. Надзвичайно суттєвим у процесі реформування є професіоналізм кадрів і відповідальність осіб, які займаються питаннями обслуговування вразливих груп населення. Організації, що займаються соціальною роботою, мають активну підтримку як держави, так і благодійних фондів. Найближчим часом кількість таких організацій збільшуватиметься, адже запобігати соціальним хворобам набагато легше, ніж боротися з соціальними епідеміями. Головна дійова особа в процесі змін, які мають відбуватись – це соціальний працівник.

Соціальний працівник – це людина, яка не лише допомагає неблагополучним людям і родинам, а й деякою мірою є суспільним діячем, що бере участь у реформуванні соціальної політики і законів країни. Головне для соціального працівника – уміння, бажання йти до людей, знаходити форми спілкування з ними, причому на різних рівнях: соціальний працівник – представник держави; соціальний працівник – група; соціальний працівник – клієнт.

Соціальний працівник повинен уміти виявляти соціальну проблему, встановлювати її причини, а потім сприяти її вирішенню. Він допомагає людям, які опинилися в скрутній життєвій ситуації, почувати себе повноцінними членами суспільства.

Аналізуючи сфери діяльності соціального працівника, необхідно підкреслити, що вона, обумовлюється його спеціалізацією, характеристикою соціально-психологічних особливостей клієнтів: соціальна робота з молоддю, соціальна робота з сім'єю, соціальна робота з важкими підлітками чи іншими категоріями населення.

Одним з основних об'єктів соціальної роботи виступають молода сім'я та сім'ї, які мають проблеми в сімейному вихованні, сім'ї, які за особливостями своєї життєдіяльності потребують соціальної підтримки, допомоги, реабілітації.

Соціальна робота з сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення матеріально-побутових умов життєдіяльності сім'ї, розширення її можливостей у здійсненні прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку всіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу.

Сьогодні, як ніколи, у суспільстві усвідомлюється соціальна цінність сім'ї, її участь у вихованні, формуванні та розвитку особистості дитини. Але, на жаль, виховний потенціал сім'ї знижується через проблеми, які виникають у взаємовідносинах сім'ї і держави, а також у внутрішньосімейних стосунках, емоційній атмосфері в родині, що значною мірою детерміновано освітою батьків, їхніми моральними та діловими якостями, культурними рівнем, педагогічними навичками [2].

Насилля в сім'ї є однією з найгостріших соціальних проблем. Але відсутність чітких визначень, вичерпної інформації про масштаби і причини застосування сили створюють перепони для зусиль, направлених на вирішення даної проблеми.

Практика останніх років доводить концептуальне осмислення явища насильства в сім'ї як соціальної проблеми. Свідченнями цього є і прийняття нової законодавчої бази в Україні, і створення кризових центрів, і розширення мережі громадських організацій, що надають допомогу жертвам насильства, і організація науково-практичних семінарів та конференцій.

Виділяють фізичне, сексуальне, психологічне, економічне насильство в сім'ї. Фізичне насильство – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести чи призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі та гідності.

Сексуальне насильство – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

Психологічне насильство – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ чи погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдатися або завдається шкода психічному здоров'ю.

Економічне насильство – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я [3].

Окреслюючи проблему насильства, важливо констатувати, що насильство – це явище, яке виникає з діяльності людини.

Будь-які члени родини можуть стати об'єктом-жертвою насильства в сім'ї. Разом із тим, 70 % усіх жертв важких насильницьких актів у сім'ї становлять жінки і діти.

За даними соціологічних досліджень, найпоширенішими формами насильства над жінками в Україні є фізичне та психологічне домашнє насильство. Через різноманітність його форм та проявів воно сьогодні стає тривожним фактом соціальної дійсності. Домашнє насильство загрожує суспільству, руйнує людські відносини, вражає тисячі жінок. Воно негативно впливає і на дітей.

Нині склалися три основні підходи до проблеми насильства над жінкою в сім'ї:

- соціально-історичний
- системно-сімейний
- індивідуально-психологічний.

Згідно з першим підходом насильство розглядається як соціальна проблема, що виникла через домінуючу позицію чоловіка в суспільних відносинах і є важливим фактором дискримінації одного з її членів. При цьому практично немає механізму для викорінення цієї дискримінації. Безкарність насилля в сім'ї стає моделлю гендерної поведінки, яка засвоюється дітьми як норма і відтворюється з покоління в покоління.

За системно-сімейним підходом, домашнє насильство чи подружнє насильство також можна розглядати як систему поведінки, метою якої є досягнення влади і контролю в сімейних стосунках. Цей підхід фокусується на походженні та формах конфлікту і вивчає особливості взаємодії, динаміки спілкування, процесу вирішення конфліктів у сім'ї як системі.

Разом з тим, індивідуально-психологічна перспектива розгляду проблеми насильства в сім'ї передбачає акцентування уваги дослідників, зокрема на пошуку специфічних рис образника та жертви, а також наслідків насильницьких дій [4].

У жінок, які потерпають від різних форм насильства в сім'ї, відбувається процес формування певних реакцій, серед яких:

- відчуття відсутності допомоги;
- безнадійність;
- втрата довіри, безсилля, відчуття провини;
- набута безпорадність;
- відсутність самоповаги;
- підвищена тривожність;
- відчуття приреченості;
- пристосування до інцидентів та власного стану байдужості;
- надмірна увага за своєю поведінкою;
- підвищений контроль;
- самозвинувачення;
- проектування насильства на всі сфери життя;
- депресія;
- фобії;
- смуток;
- суїцидальні думки;
- тривожні спогади;
- наркотична/алкогольна залежність;
- фізичні травми (переломи, опіки, рани, хвороби, які передаються статевим шляхом, ВІЛ, небажана вагітність, хронічні болі) [5].

Разом із тим соціальними наслідками насилля над жінкою в сім'ї є: приниження людської гідності жінки, яке перешкоджає її вільному і активному розвитку в суспільстві, виховні проблеми, які пов'язані з

явищем так званої „соціальної естафети”, коли діти, які стають свідками насильства в сім’ї, переносять надалі отриманий негативний досвід на своє власне життя.

І.Габська наголошує на психологічних змінах, які відбуваються з жінками. Серед них: по-перше – зміна ставлення до себе (втрата інтересу до себе; відчуття самотності, непотрібності; втрата самоповаги, зниження самооцінки), по-друге – зміна ставлення до інших людей, суспільства (відраза до людини, яка була причиною кризи; уникання контактів і спілкування; недовіра до людей; образа на інших), по-третє – зміна ставлення до життя (тривога за своє майбутнє та майбутнє своїх дітей; відчуття, що життя скінчилося, втрата сенсу життя) [6].

Специфіка психосоціальної допомоги жертвам насильства заключається в тому, що вона направлена на позитивну зміну середовища, у якому знаходиться жертва насильства. Допомога направлена, перш за все, на виявлення випадків фізичного і емоційного насильства. Традиційні міри, прийняті в різних країнах, передбачають:

- надання притулку жінкам, а у випадку необхідності і жінкам з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- надання методичних порад, психодіагностика з метою психологічної реабілітації та адаптації;
- надання допомоги в оформленні документів, забезпечення захисту прав і інтересів особи;
- надання інформації про режим роботи інших суб’єктів соціальної роботи;
- ведення просвітницької роботи серед населення;
- телефонне консультування;
- формування підтримуючого середовища.

Розгляд проблеми насильства в сім’ї через призму психосоціальних наслідків спрямований на розкриття нових перспектив її подолання. Звернення уваги на індивідуально-психологічний підхід, який застосовується в діяльності зарубіжних та вітчизняних науковців та практиків, доводить необхідність організації більш конструктивного підходу до системи надання підтримки жертвам насильства.

Загалом, консультативні стратегії ґрунтуються на: проведенні первинного інтерв’ю; наданні підтримки; заохочуванні вираження почуттів; фокусі на сильних сторонах; наданні інформації; перегляді альтернатив; постановки плану; адвокатуванні.

Щодо особливостей методу первинного інтерв’ю, то тут особлива увага звертається на стан жінок. Побиті жінки протягом первинних зустрічей почуваються дуже тривожно. Вони переживають з приводу того, що і як слід говорити. Соціальний працівник чи консультант повинні створити довірливу та комфортну атмосферу, переконати жінку в тому, що вона не повинна говорити щось, чого вона не хоче говорити. Постраждала жінка повинна також відчувати, що консультант є безоціночним та некритичним, дотримується принципу конфіденційності.

Багато жінок при консультуванні проявляють ряд емоційних реакцій, які включають почуття страху, злості, провини, і навіть сумніви щодо власного психічного здоров’я. Консультанту потрібно заохочувати постраждалу дозволити її емоціям вийти назовні. Лише потім вона буде в змозі вирішувати їх. Консультант може надалі допомогти жінці подивитися об’єктивно на всі аспекти її ситуації.

Важливим аспектом консультування є фокусування на сильних сторонах постраждалої. Побиті жінки страждають від низької самооцінки. Вони потребують допомоги у визначенні її позитивних характеристик.

Обов’язковим елементом допомоги повинно бути інформування про медичні, соціальні, юридичні сервіси, які можуть надати альтернативи жінці для її кращих можливостей та допомоги собі. Водночас варто також звертати увагу на етап дослідження альтернатив, оскільки жінки можуть відчувати себе в пастці, не бачити вирішення їх ситуації.

Загалом, соціальний працівник чи консультант може допомогти жінці: повернути владу та контроль над своїм життям, виробити адекватну самооцінку, зменшити залежність жінки від насильника та відповідальності жертви за насильство над нею, розвивати нетерпимість та неприйняття будь-якої агресії.

При роботі з жінками-жертвами насильства в сім’ї в останні роки набула поширення модель груп взаємопідтримки. Організація такого виду допомоги бере свій початок з феміністичного руху. Значна роль при такій взаємодії з жінками надається освітньо-просвітницьким методам втручання: знайомство з правами жінок, зміна гендерних стереотипів та уявлень про роль жінки в суспільстві, розвиток лідерських якостей та навичок самопредставництва. У групах взаємопідтримки значний акцент надається терапевтичним факторам: універсалізація переживань, міжособистісне навчання, розвиток навичок спілкування [7].

Основні соціальні фактори, які впливають на успішність адаптації жінки:

- відсутність фізичних наслідків травми;
- стабільне фінансове становище;

- збереження соціального статусу;
- наявність соціальної підтримки з боку суспільства і особливо групи близьких людей.

Загалом, метою соціальної роботи з випадками насильства в сім'ї є надання допомоги членам сім'ї, які зазнали насильства в сім'ї чи були свідками цих дій, у попередженні фактів насильства над ними та подоланні наслідків насильницької поведінки шляхом наснаження та підтримки, використання інтервенційних та консультативних стратегій, організацією безпечного середовища, створення служб мережі підтримки та формування ненасильницької культури взаємовідносин у сім'ї.

Концентрація уваги суспільства на цих проблемах призвела до формування спеціалізованих організацій, що надавали допомогу жінкам у вигляді притулку, особистої допомоги, правової допомоги, забезпечували захист при розлученні з чоловіком. На соціальну сферу впливає економічна ситуація в країні: спад виробництва, зниження продуктивності праці, знецінення заощаджень населення внаслідок гіперінфляції, зниження реальної заробітної плати і пенсій, падіння рівня зайнятості, зростання безробіття. За таких умов населення деморалізується. Тому діяльність соціальних працівників на сьогодні залишається вкрай перспективною і необхідною течією.

Отже, соціальна робота – настійне веління часу, а українське суспільство в ході своєї наступної трансформації довго відчуватиме гостру потребу у кваліфікованих фахівцях для її повсякденного, вмілого та ефективного здійснення.

Подальших досліджень вимагають питання розробки ґрунтовної підготовки і постійного вдосконалення спеціалістів у цій галузі, рівнем організації праці і кваліфікації персоналу, що забезпечить якість соціальної роботи і її ефективність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукашевич М., Минович І. Теорія і методи соціальної роботи: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. і випр. – К.: МАУП, 2003. – 168 с.
2. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах: тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. – 144 с.
3. Закон України “Про попередження насильства в сім'ї” від 15.11.2001 № 2789-III.
4. Грабська І. Насильство в подружніх відносинах // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – № 9. – С. 20-23.
5. Запобігання домашнього насильства і торгівля людьми / Підручник по проведенню тренінгів. – К.: WI. – 2001. – 320 с.
6. Грабська І. Насильство в подружніх відносинах // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – № 9. – С. 20-23.
7. Шинкаренко О. Психологічні особливості жертв подружнього насильства // Практична психологія. – № 3. – 2000. – С. 25-29.

УДК 811.111:81'276.6:378.633

ВИВЧЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ КОНФЛІКТІВ, СПРИЧИНЕНИХ НЕДОСТАТНІМ РІВНЕМ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ТА КУЛЬТУРОЮ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІСТІВ

Коротка Л.М., здобувач

Запорізький національний університет

У статті розглядається проблема вивчення міжкультурних конфліктів на заняттях з іноземної мови, аналізуються умови реалізації євростандартів професійної освіти економістів, пропонуються педагогічні передумови особистісно орієнтованого навчання. Вивчення міжкультурних конфліктів пов'язується із загальною підготовкою майбутніх економістів до міжкультурної комунікації.

Ключові слова: автентичний матеріал, акультурація, багатокультурні організації, глобалізація, діалог культур, інтеграція, культурна свідомість, культурні бар'єри, міжкультурна комунікація, міжкультурний конфлікт, професійна мотивація.